

Felaketler Kaderimiz Değil!

Hayatımız, AKP'nin İş Güven(ce)sizliğine Feda Edilemez

Türkiye, sağlıksız ve güvencesiz çalışma koşulları sonucunda ortaya çıkan felaketlerin, kazaların ve katliamların sessizce karşılandığı bir atmosfere sahip. Eğitimle halledilmeyen bir sorun, teknolojik destekle çözüme kavuşturulamayan bir arıza veya iş cinayetleri kadere havale edilerek geçitiriliyor. Böylelikle benzer zincirleme hadiseler için kullanılacak klişe gerekçeler hazırlanıyor.

Son günlerde art arda yaşanan felaketlerin ardından AKP Hükümeti **“kar hırsını ve kötü çalışma koşullarını yok sayarak”** durumu kaza diye açıklamaktadır. OSTİM ve İVEDİK’te, Zonguldak’taki maden ocağında, Antalya’daki dolmuş tesisinde, Maraş - Elbistan ve sonra Batman’da yaşanan iş cinayetleri, AKP’nin iş sağlığı politikasının düşük maliyet-yüksek kar, dolayısıyla fazla ölüm mantığına dayandığını göstermiştir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre, iş kazası sonucu ölüm sıralamasında dünya üçüncülüğümüz ve Avrupa şampiyonluğumuz vardır. Bu ölümlerin sorumluları durumu kaza diye açıklayarak suçlarını örtmeye çalışmaktadır.

Bugün Türkiye’de imalat sektöründeki 600.000 işletme denetim dışıdır. Sorunun temeli çalışma yaşamının mevcut yapısından kaynaklanmaktadır. Kazaların yaşandığı işyerlerinin ortak noktası, iş güvenliğinin olmaması, denetimin uygulanmaması, buna karşın sendikasılaştırmanın ve taşeron sisteminin hâkim olmasıdır. İşyeri denetimleri ve dolayısıyla iş sağlığı ve güvenliği önlemleri Türkiye’deki sanayi işletmelerinin ancak yüzde 1,6’sında geçerlidir. 700-800 civarındaki iş müfettişi sayısı çok yetersizdir. Bu sayı örneğin; ülkemizle eşdeğer işyeri sayısına sahip Almanya’da 3900’dür. Çalışma yaşamıyla ilgili mevzuat yalnızca başlıca “sanayi ve ticaret” işlerini kapsamakta, tarım sektörünün tamamı, hizmet sektörünün bir bölümü ile KOBİ’lerin çok büyük bir bölümü kapsam dışında bırakılmaktadır. Çalışma hayatına **“kayıt dışı istihdamı teşvik eder tarzda”** bir **“işçi sağlığı ve iş güvenliği”** politikası hakim durumdadır.

“Torba Yasa”nın mecliste görüşüldüğü gün OSTİM ve İVEDİK’te meydana gelen patlamalar ile AKP zihniyeti arasında bir paralellik vardır. AKP hükümeti bir yandan neo-liberal yıkım politikalarıyla toplumu temelinden yok etmeye çalışıyor, diğer yandan meydana gelen patlamalarla onlarca işçinin hayatı temelli yok oluyor. Meydana gelen patlamalar, ülkemizde çalışma koşulları ile insan yaşamı arasındaki çelişkiyi **“onlarca işçimizin canı pahasına”** bir kez daha gözler önüne sermiştir. Ankara’da işyerlerinde patlamaların olduğu gün TBMM’de görüşülen “Torba Yasa” ile işçi ölümlerinin yasal zeminleri sağlamlaştırılmıştır.

“İşçi cinayetlerinin nedeni bellidir; Tıpkı Tuzla’da, Davutpaşa’da, madenlerde olduğu gibi daha fazla sömürme hırsıdır.”

AKP eliyle yürütülen neo-liberal politikalar, işçinin sağlığını hiçe sayan ve sonucunda ucu Tuzla'ya ve Davut Paşa'ya varan cinayetlere sebep olmuştur. Bile bile ölüme davetiye çıkaran, patronların cebini daha fazla dolduran, insan onurunu ve emeğini ölümlerle sınavan bu zihniyetin parçası olan Çalışma Bakanı Ömer Dinçer meseleyi işçilerin dikkatsizliği ile açıklamaktadır. AKP, özelleştirme ve piyasalaştırmayı kendisine rehber edinmiş durumdadır. Bu zihniyetin kaçınılmaz bir sonucu, özelleştirilen ve taşeronlaştırılan sektörlerde yaşanan iş kazalarındaki büyük artıştır. İnşaat sektöründe taşeron kullanımında amaç, işlerin uzman kişilerce yaptırılmasıdır. Taşeron kullanımı doğru uygulama, yönetmelik ve standartlarıdır

İşçileri öldüren sömürü politikaları, özelleştirmeye ve güvencesizleştirmeye dayanmaktadır. İş güvenliği ve iş sağlığı, para hırsı nedeniyle feda edilmektedir. Yapanın yanına pek çok şeyin kar kaldığı gerçeği, asli olarak bu tür felaketlerde görülmektedir. Bu felaketin yaratıcıları ve sorumluları birden bire sırta kadem basmakta, adeta görünmez bir el, bu tür vakaların enine boyuna incelenmesinin önüne set çekmektedir. Mevcut iktidar ya bu felaketlerin sorumlularını koruyup kollamakta ya da doğrudan kendi sorumluluğunu kadere havale ederek sıyrılmaktadır. Araştırmalar, iş kazalarının yüzde 50'sinin "kolaylıkla" önlenilecek kazalar olduğu ve yüzde 48'inin de sistemli bir çalışma ile önlenilebileceğini ortaya koymaktadır. Buna rağmen, gerek yasal düzenlemelerdeki yetersizlikler, gerek uygulama boşlukları ve gerekse de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın konuya ilgisizliği, iş kazalarının artarak devam etmesine neden olmaktadır.

Ülkemizde ne yazık ki, iş güvenliği ve işçi sağlığı ile ilgili tüm bağlantılar vakayı adiyeden sayılarak çok önemsenmeyen, dahası geçiştirilen bir vahamete denk gelmektedir. Ne zaman bu konularla ilgili yasal düzenlemeler gündeme gelse, işverenin iş güvenliği ile cüzdanının sağlığı birinci öncelik haline gelmektedir. İşçinin talepleri bir başka bahara kalmaktadır.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği

İşçi sağlığının korunması ve iş güvenliğinin sağlanması için yapılan ve 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı yasa ile esnek çalışma ve esnek üretimin yasalaşması sağlanmıştır.

İşyerindeki güvencesiz çalışma koşulları üretim sürecinde kullanılan teknolojinin ve üretim araçlarının niteliksizliğinden denetim hatalarına ve sağlıksız çevre koşullarına kadar birçok nedenden kaynaklanmaktadır. Belediyeler ve bakanlıklar arasındaki denetim çekişmesi ve karmaşasının da zaten son derece etkisiz kalan denetimleri iyice içinden çıkılmaz hale getirdiği muhakkaktır. Çalışanları değil işverenleri gözetten yasalar, emeğin ana değer olarak güvence altına alınması yerine işverenin imtiyazlarının artması sonucu doğurmaktadır.

4857 sayılı iş yasasının 81.maddesinde yapılan değişikliklerde insan yaşamını doğrudan ilgilendiren bir haktan yararlanmayı "**işin kapasitesi ve zorluk derecesi dikkate alınmaksızın**" iş yerindeki işçi sayısına bağlayarak 50'den az işçi çalıştıran işyerleri iş güvenliğinden yararlanma hakkından mahrum bırakılmıştır. İnşaat sektörü, sektörler arasında en yüksek kaza oranlarından birine sahiptir. Muhtemeldir ki en yüksek orana sahiptir, çünkü pek çok kaza ve / veya yaralanma olağan karşılanmakta ve kayda geçirilmemektedir. 50'den az işçinin çalıştığı işyerlerinde fazlasıyla iş kazası görülmektedir. İnşaat sektöründe işlerin büyük çoğunluğu 50 kişinin altında personel ile yapılabilmektedir. Örneğin 5 katlı tipik bir konut binası veya kazaların sıklıkla görüldüğü büyük bir altyapı işi rahatlıkla 50 kişinin altında bir grupla yapılabilir. Diğer yandan ise yine bir inşaat işi olan ve sadece ağaç dikimi, çimen, çiçek, kaldırım ve oturma grupları yapımı içeren büyük bir gezi parkının inşaatında ise 50 kişinin çok üstünde personel görev alabilmektedir. Dolayısıyla inşaat sektöründe "**iş tanımlı**" iş güvenliği kavramı öne çıkmakta olup mevcut yasal düzenlemeler sektörün ihtiyacını karşılamaktan uzaktır.

AKP, özelleştirme ve piyasalaştırmayı kendisine rehber edinmiş durumdadır. Bu zihniyetin kaçınılmaz bir sonucu, özelleştirilen ve taşeronlaştırılan sektörlerde yaşanan iş kazalarındaki büyük artıştır.

Öte yandan, son SGK istatistiklerine göre halen kayıtlı bir milyon otuz altı bin işyerinin yüzde 97'si 1- 49 arasında işçinin çalıştığı yerler olup, ölümcül iş kazalarının yüzde 98'i KOBİ'lerde meydana gelmektedir. 09.12.2009 tarihli "İşyeri Sağlık ve Güvenlik Birimleri ile Ortak Sağlık ve Güvenlik Birimleri Hakkında Yönetmeliğin Uygulanmasına Dair Tebliğ" ile ana işverenleri, işyerlerini küçük parçalara ayırarak yükümlülüklerinden kurtarmaya yönelik bir düzenleme yapılmıştır. Bu durum, iktidarın yasal düzenlemeler ile gereklilikleri yerine getiriyor görüntüsü yaratmaya çalıştığını, her ne koşulda olursa olsun piyasanın ihtiyaçlarına göre davrandığını açıkça göstermektedir.

Mühendislik biliminin iş sağlığı ve güvenliğiyle doğrudan ilgisi, iş yerlerindeki fiziki koşullar ile giderek daha fazla karmaşıklaşan üretim, yöntem ve araçları oluşturan teknik etkenler, işçi sağlığı ve iş güvenliği çalışmalarında mühendislerin daha etkin görev almalarını gerekli kılmaktadır. İş yerlerindeki güvencesiz çalışma koşullarına karşı alınacak teknik önlemlerin geliştirilmesinde ve uygulanmasında mühendislerin önemi artmaktadır. Oysa mühendislerin işçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatındaki yeri halen sağlıklı ve uygulanabilir olmaktan uzaktır. Bir an önce mühendislerin çalışma ilkelerini düzenleyerek yasal boşluğun giderilmesi gerekmektedir.

İş güvenliği mühendisinin işyeri hekimliğine benzer şekilde işletmelerde işin niteliğine ve iş yerinin koşullarına göre tam zamanlı olarak çalıştırılması zorunlu olmalıdır. İşçi sağlığı ve güvenliği konusunda sorumluluk yüklenen mühendisler bunu yan bir görev olarak değil ayrı ve temel çalışma alanı olarak görmeli ve bunu programlı bir şekilde yürütmelidir. Oysa 3194 sayılı İmar Kanunu'nun ikincil mevzuatı olan "Yapı Müteahhitlerinin Kayıtları ile Şantiye Şefleri ve Yetki Belgeli Ustalar Hakkında Yönetmelik" in ilgili maddeleri ile mühendis veya mimar unvanlı şantiye şeflerinin, özellikli yapılar olarak nitelendirilebilecek yapım işlerinde hizmet vermelerinin yanı sıra aynı işyerinde iş güvenliği hizmetlerini de yürütmeleri hususunda bazı düzenlemelere gidilmiştir. Büyük hacimli ve yapım yönetimi bağlamında iş yükünün ağır olduğu bu şantiyelerde şantiye şefinin aynı zamanda iş güvenliği hizmetini de yürütmesi sağlıklı bir uygulama olmayacaktır.

4857 sayılı iş kanununun 81 inci maddesi kapsamında çıkarılan "İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk Ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik" in "Mesleki Bağımsızlık, İhtar ve İptal" başlıklı 26. maddesinde "Mesleki bağımsızlığın sonuçları hiçbir şekilde iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde görevlendirilenlerin aleyhine kullanılamaz ve yapılan sözleşmelere mesleki anlamda bağımsız çalışmayı kısıtlayabilecek şartlar konulamaz.", "Özellikle sağlık ve güvenlik riskleri konusunda, işveren ve işçilere önerilerde bulunurken hiçbir etki altında kalmazlar." ve "Mesleki bağımsızlığın sonuçları hiçbir şekilde iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde görevlendirilenlerin aleyhine kullanılamaz ve yapılan sözleşmelere mesleki anlamda bağımsız çalışmayı kısıtlayabilecek şartlar konulamaz." ifadeleri yer almaktadır. Müteahhit adına ücret karşılığı görev yapan şantiye şefinin belirtilen şartlarda çalışmasını beklemek hayatın gerçekleri ile örtüşmemektedir.

İş yasası ve ona bağlı yapılan diğer düzenlemeler sektörler arası bir farklılık gözetmemektedir. Yani yasa üretim sektöründe olan banka şubesi ile proje bazlı bir sektör olan inşaat sektörünü aynı çerçevede değerlendirmekte, sektörel farklılıkları dikkate almamaktadır.

Bilimin ve bilmenin rehberliğinde gidilecek yol bizi iş güvenliği ve işçi sağlığı konusunda doğruya götürür. İnşaat sektörü gibi 50 işçinin altında çalışan sektörlerde sayı sınırlaması getirmek yerine işin kapasitesi ve işin zorluk derecesi dikkate alınarak iş güvenliği uzmanı görevlendirilmesi sağlanmalıdır.

Benzer şekilde iş güvenliği uzmanlığı eğitim programlarında da sektörel farklılıklar yok sayılmaktadır. İş güvenliği mühendisliği, mühendislik mesleğinin icrasıdır. Kamusal sorumluluğu olan mes-

lek odaları olarak yüksek öğretim alanında hiçbir yetkisi ve buna uygun kadrosu olmadığı halde, işyeri hekimlerinin ve iş güvenliği mühendislerinin ticari kuruluşlar tarafından belgelendirilmek istenmesini, dahası bu programlarda meslekten olmayan kişilerin yetkilendirilmesini kabul etmemiz mümkün değildir. İşyeri hekimliği ve iş güvenliği eğitimleri, sürücü kursları gibi herhangi bir dershaneye, piyasaya ve ranta bırakılamaz. Yeterliliğin göstergesi piyasaya tahvil edilemez. Piyasanın aşırı kar hırsına teslim olmuş bir uygulama ancak yeni sorunların doğmasına sebep olabilir.

Denetleyen kişilerin denetlediği kişilerden daha uzman ve bilgili olması gerekliliğinden hareketle, ticari kuruluşlar aracılığıyla "meslekten olmayan kişilere" verilecek olan sertifikalar ile örneğin tüp geçit inşaatının veya 1.0 -1.5 km uzunluğunda bir asma köprü'nün iş güvenliği önlemleri nasıl alınabilecektir.

Bu bakış açısının gideceği en son yer OSTİM, İVEDİK, MARAŞ, ELBİSTAN ve BATMAN'da yaşanan işçi katliamlarıdır. Çalışma yaşamını içinden çıkılmaz hale getiren Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, tüm bu olumsuzluklara neden olduğu halde meslek odalarını suçlamaktan çekinmemektedir. Bakanlık, bu alanın temsilcisi olan meslek odalarının rolünü sürdürmesini, iş kazaları ve meslek hastalıklarını azaltmaya yönelik çabalarını ve tekliflerini reddetmekte, işçi sağlığı ve güvenliği alanını piyasaya ve kâr hırsına kurban etmektedir. AKP hükümeti kendi çerçevesinden yaşananları kader olarak değerlendiren, "meslek odaları gelir sağlayan kaynağı kaybetmek istemiyor" şeklinde suçlamalar yapmaktan da geri durmamaktadır.

Etrafımızı kuşatan bu sorunları aşmak; çalışma yaşamını insanca, iş güvenceli, örgütlü, toplu sözleşme ve grev hakkına dayalı bir istihdamı esas alacak ve iş kazalarını en aza indirecek şekilde örgütlemek pekâlâ olanaklıdır. Ucuz işgücü ve ucuz maliyete dayalı esnek, güvencesiz çalışmanın artması, özelleştirme, sendikasızlaştırma, taşeronlaştırmanın yaygınlaşması, denetimlerin yetersizliği ve yokluğu giderilmediği; Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Tabipleri Birliği, sendikalar ve üniversitelerin görüşleri

kamu ve özel sektörde dikkate alınmadığı müddetçe OSTİM benzeri iş cinayetleri bir "kader" olarak ne yazık ki büyüyerek sürecektir.

Bugün toplumsal ve ekonomik yaşamın doğal parçası olarak görülen iş kazalarından ve insanları daha çok yoksullaştıran neo-liberal anlayıştan kurtulmanın başka bir yolu yoktur. İşçilerin, kadınların, emeklilerin, işsizlerin ve meslek kuruluşlarının ortak mücadelesi ve dayanışması, sermayenin ve iktidarın aç gözlülüğüne karşı tek güç olacaktır.

Bilinmelidir ki; emekçinin yoksulun hayatı hiç kimsenin hayatından daha değersiz değildir. Bu katliamların sebebi bellidir; Tıpkı Tuzla'daki, Davutpaşa'daki, madenlerde olduğu gibi nedeni daha fazla sömürme hırsıdır. Katliamın sorumlusu gayri insani piyasacı düzen ve onun sürdürücüsü olan AKP hükümetidir. Felaketler kaderimiz değildir. Hayatımız neo-liberal ve gerici AKP'nin iş güven(ce)sizliğine feda edilemez. Mücadelemizin doğrultusu ve isteğimiz nettir; İnsanca yaşam, insanca düzen!